

Marek Stachowiak¹

Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa
Akademia Rolnicza we Wrocławiu

OCENA SYTUACJI WYBRANYCH GOSPODARSTW W OPARCIU O ELEMENTY ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ PRZED I PO WSTĄPIENIU POLSKI DO UE

APPRAISAL OF THE SITUATION OF SELECTED FARMS BEFORE AND AFTER POLISH ACCESSION TO THE EU USING ELEMENTS OF INDICATOR ANALYSIS

Synopsis. Celem niniejszej pracy jest ocena sytuacji wybranych gospodarstw przed i po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w oparciu o elementy analizy wskaźnikowej. Badania przeprowadzono w gospodarstwie rolniczo-sadowniczym, zakładzie rybackim prowadzącym działalność przy zachowaniu nienaruszalności ekosystemu (na terenie rezerwatu przyrody) i w przedsiębiorstwie ogrodniczym prowadzącym produkcję pod osłonami. Po akcesji Polski do UE zaobserwowano w gospodarstwie rolniczo-sadowniczym i rybackim wzrost zapasów produktów gotowych, w gospodarstwie rolniczo – sadowniczym i ogrodniczym wzrost rentowności oraz ograniczenie zewnętrznego finansowania tych podmiotów pomimo występowania dodatniego efektu dźwigni finansowej.

Słowa kluczowe: produkcja, ogrodnictwo, rolnictwo, sadownictwo, rybactwo, ekonomika ogrodnictwa, ekonomika rolnictwa, ekonomika rybactwa, analiza wskaźnikowa, rezerwat przyrody

Wstęp

Gospodarka rynkowa poprzez konkurencję wymusza na podmiotach wysoką efektywność gospodarowania dysponowanymi zasobami. Wprawdzie Wspólna Polityka Rolna krajów Unii Europejskiej nie opiera się na liberalizmie gospodarczym i wyraźnie faworyzuje producentów unijnych, nie zmienia to jednak faktu, że producenci ci muszą konkurować między sobą także na rynku wewnętrznym Unii. W wielu przypadkach systemy reglamentacji produkcji oraz dopłat w rolnictwie bardzo ograniczają również i to zjawisko. Niemniej jednak efektywność gospodarowania nadal zależy w znacznym stopniu od czynników wewnętrznych i otoczenia celowego organizacji. Przystąpienie Polski do UE otworzyło naszym producentom rolniczym potencjalne możliwości konkurowania na wewnętrznym rynku Unii. Tym samym w znacznym stopniu zmieniły się warunki w jakich funkcjonują gospodarstwa rolnicze. Analiza wskaźnikowa jest prostą metodą oceny kondycji i sytuacji przedsiębiorstw. W zmiennych warunkach gospodarki rynkowej kontrola efektywności prowadzonej działalności gospodarczej jest działaniem niezbędnym. Dlatego też celem niniejszej pracy jest ocena sytuacji wybranych gospodarstw przed i po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w oparciu o elementy analizy wskaźnikowej.

---

¹ Dr inż., Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, Akademia Rolnicza we Wrocławiu, pl. Grunwaldzki 24a, tel. (0 71) 3201765, email: stachow@ozi.ar.wroc.pl

Materiał i metodyka badań

Badania przeprowadzono w trzech gospodarstwach: rolniczej spółdzielni produkcyjnej nastawionej na produkcję roślinną, zakładzie budżetowym położonym na Dolnym Śląsku prowadzącym gospodarkę rybacką przy zachowaniu nienaruszalności ekosystemu oraz w szklarniowym przedsiębiorstwie ogrodniczym. Obiekty do badań wytypowano metodą celową. W badaniach wykorzystano wybrane elementy analizy ekonomicznej syntetycznej I stopnia [Kopeć 1983]. Do oceny stanu podmiotu i jego funkcjonowania posłużono się miernikami i wskaźnikami ekonomicznymi, technicznymi i ekonomiczno - technicznymi. Wybrane elementy analizy wskaźnikowej obliczono zgodnie z metodyką proponowaną przez Dudycz i Wrzosek [2003] oraz Cwiąkałę-Małys i Nowak [1999]. Koszt własny sprzedaży obliczono według Sołtys [2003] (bez amortyzacji). W celu umożliwienia porównywalności danych z badaniami innych autorów wartość aktywów, rzeczowy majątek trwały i kapitał pracujący na 1 ha powierzchni produkcyjnej wyrażono w kwintalach (dt) żyta zgodnie z przeciętnymi cenami skupu według roczników statystycznych [Komunikat... 2005]. Dynamikę zmian obliczono dla wielkości wyrażonych w zł według wskaźnika łańcuchowego o podstawie stałej, zwaloryzowanego według indeksu cen towarów i usług konsumpcyjnych. W charakterystyce przedmiotu badań uwzględniono udział niektórych elementów w sumie bilansowej bilansu otwarcia (BO) i bilansu zamknięcia (BZ). Zakres czasowy badań obejmuje lata 2002 – 2005. Źródłem materiałów były podstawowe sprawozdania finansowe oraz dokumentacja poszczególnych działów produkcyjnych i dane uzyskane na podstawie kwestionariusza wywiadu z pracownikami obiektu badań.

Wyniki badań

Przedmiot badań A gospodarował na powierzchni ogólnej od 155,54 do 156,94 ha UR o średnim wskaźniku bonitacji 1,34. W strukturze użytkowania dominowały GO (ok. 70 %), na których uprawiano głównie pszenicę ozimą na około 37-53 % UR oraz rzepak ozimy na około 17-33 % UR. Pozostałą część użytków stanowiły sady i jagodniki (około 30 %) w tym: wiśnia około 16%, jabłoń około 8%, śliwa i truskawka po około 3%. Produkcja z 1 ha wynosiła od 33,70 j.z. w roku 2002 do 62,01 j.z. w roku 2005. W okresie badań pracowało na stałe około 9 osób (członków spółdzielni), w tym 3 na stanowiskach nierobotniczych. Przedmiot badań B był zakładem prowadzącym działalność na 6368,24 ha stawów (dzierzawionych od AWRSP), z czego 4345,89 ha znajdowało się na terenie rezerwatu przyrody. Produkcja ryb z 1 ha ogólnej powierzchni stawów rocznie wynosiła około 283-291 kg, poza rokiem 2005, kiedy to odnotowano jej znaczny spadek do około 50 %. W obiekcie

badan zatrudniano 191-199 pracowników, z czego 37-40 na stanowiskach nierobotniczych. Przedmiot badan C prowadzil produkcje na 23 ha powierzchni pod oslonami. W strukturze uzytkowania powierzchni dominuja rosliny warzywne (ponad 73 %), wzrod ktorych najwiecej uprawiano pomidorow w jednym, przedluzonym cyklu (około 50 % powierzchni), plonujacych od 45,65 (2003 r.) do 50,36 kgm⁻² (2005 r.). Ogorki uprawiano w dwuch cyklach na około 20 % powierzchni. uzyskujac laczne plony od 44,47 (2002 r.) do 49,06 kgm⁻² (2004 r.). Na pozostalej powierzchni uprawiano rosliny ozdobne (kwiaty cięte, tzn. róze plonujace na poziomie od 89,44 (2005 r.) do 164,08 szt.m⁻² (2002 r.), kwiaty doniczkowe, kwiaty balkonowe oraz sadzonki. Laczne zatrudnienie w obiekcie badan ksztaltowalo sie na poziomie 355-403 pracowników, na etatach nierobotniczych zatrudnionych bylo 43-50 pracowników.

W analizowanym czasie badane gospodarstwa A i C wykazywaly rosnaca wartosc zysku netto/ha (tabela 1 i 3). Gospodarstwo B w roku 2005 poniosl strate netto (tabela 2), ktora wynikala ze strat ilosciowych w produkcji (powodowanych przez rózne czynniki chorobowe). Gospodarstwo C charakteryzowalo sie bardzo wysoka wartoscia aktywow na 1 ha powierzchni produkcyjnej. Dynamika aktywow wykazywala tendencje wzrostowe w gospodarstwach A i B. Natomiast gospodarstwo C od roku 2003 zmniejszalo wartosc swoich aktywow. Wzrostowi w czasie rowniez ulegala wartosc kapitalu pracujacego w badanych gospodarstwach.

Tabela 1. Wybrane elementy charakteryzujace efekty ekonomiczne dzialalnosci oraz wyposazenie w majatek i stopien plynnosci srodkow w obiekcie badan A w latach 2002 – 2005

Table 1. Economic characteristics of farm A in years 2002 through 2005

Element charakterystyki	Jednostka	2002 BO	2002 BZ	2003 BZ	2004 BZ	2005 BZ
Zysk netto/ha	PLN/ha	-	225,02	1924,30	838,65	1794,56
Zysk netto/ha	dt/ha	-	6,78	53,01	23,69	64,37
Wartosc aktywow/ha	dt/ha	143,15	121,65	148,15	160,79	227,48
Dynamika aktywow	%	100,00	84,98	112,08	117,71	125,50
Kapital pracujacy/ha	dt/ha	34,29	17,82	66,35	41,31	89,28
Dynamika kapitalu pracujacego	%	100,00	51,98	209,58	126,27	205,67

Źródło: badania własne.

Tabela 2. Wybrane elementy charakteryzujące efekty ekonomiczne działalności oraz wyposażenie w majątek i stopień płynności środków w obiekcie badań B w latach 2002 – 2005
Table 2. Economic characteristics of farm B in years 2002 through 2005

Element charakterystyki	Jednostka	2002 BO	2002 BZ	2003 BZ	2004 BZ	2005 BZ
Zysk/strata netto/ha	PLN/ha	-	88,93	191,51	7,60	-392,79
Zysk netto/ha	dt/ha	-	2,68	5,42	0,22	-14,09
Wartość aktywów/ha	dt/ha	41,29	51,61	46,58	46,25	44,96
Dynamika aktywów	%	100,00	124,98	117,90	115,55	86,04
Kapitał pracujący/ha	dt/ha	31,55	34,27	36,30	35,41	30,33
Dynamika kapitału pracującego	%	100,00	108,61	120,26	115,77	75,96

Źródło: badania własne.

Tabela 3. Wybrane elementy charakteryzujące efekty ekonomiczne działalności oraz wyposażenie w majątek i stopień płynności środków w obiekcie badań C w latach 2002 – 2005
Table 3. Economic characteristics of farm C in years 2002 through 2005

Element charakterystyki	Jednostka	2002 BO	2002 BZ	2003 BZ	2004 BZ	2005 BZ
Zysk netto/ha	PLN/ha	-	3875,78	23683,82	7160,20	10372,18
Zysk netto/ha	dt/ha	-	116,78	669,98	203,59	372,03
Wartość aktywów/ha	dt/ha	34369,04	36455,32	32282,53	33003,58	39056,41
Dynamika aktywów	%	100,00	106,07	98,18	99,07	89,79
Kapitał pracujący/ha	dt/ha	261,06	2315,38	735,28	293,42	3358,46
Dynamika kapitału pracującego	%	100,00	886,93	294,39	115,95	1016,52

Źródło: badania własne.

W tabelach 4, 5 i 6 przedstawiono udział w sumie bilansowej niektórych elementów aktywów i pasywów. Wielkości te posiadają specyficzny charakter zależnie od typu prowadzonej działalności gospodarczej i formy prawnej przedsiębiorstwa. We wszystkich trzech obiektach badań wzrastał w okresie badań udział aktywów obrotowych. W obiektach A i B w okresie po przystąpieniu Polski do UE uległ zwiększeniu poziom zapasów produktów gotowych, który przez cały okres badań jest najczęściej wyższy od udziału zapasów materiałów. W gospodarstwach A i C w roku 2004 udział kapitału własnego uległ zmniejszeniu, zaś w roku 2005 wzrósł. Również udział należności krótkoterminowych w tych podmiotach od roku 2004 uległ zwiększeniu. Jednocześnie zmalało znaczenie finansowania tych podmiotów przez dostawców. W gospodarstwie B udział wartości produkcji, której nie udało się sprzedać przed końcem roku (a więc w sezonie zbytu) wzrósł z poziomu około 1,65-5,40 % wartości produkcji gotowej w latach 2002-2003, aż do poziomu 22,72-13,74 % w latach 2004-2005, co znalazło odzwierciedlenie w drastycznym wzroście poziomu zapasów produktów gotowych w tym okresie. Maleją także w okresie badań w tych obiektach zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek. Pod względem udziału środków pieniężnych obiekt C cechował się ich niewielkim odsetkiem.

Tabela 4. Wybrane elementy bilansu majątkowego obiektu badań A, udziały w sumie bilansowej, %
Table 4. Selected elements of the balance sheet in farm A, shares in the balance sum, %

Pozycja bilansu	2002	2002	2003	2004	2005
	BO	BZ	BZ	BZ	BZ
Aktywa trwałe	61,49	67,36	44,67	43,95	38,74
Rzeczowe aktywa trwałe	57,78	63,22	44,08	43,36	38,24
Budynki i budowle	14,61	16,08	11,14	9,88	8,32
Urządzenia techniczne i maszyny	3,65	3,18	1,78	0,74	0,20
Środki transportu	5,41	4,30	1,66	0,00	0,00
Aktywa obrotowe	38,51	32,64	55,33	56,05	61,26
Zapasy	1,22	7,01	11,61	19,87	14,20
Materiały	1,22	1,27	3,79	4,35	4,36
Produkty gotowe	0,00	5,73	7,82	15,52	9,84
Należności krótkoterminowe	18,27	15,45	10,31	22,39	29,01
Środki pieniężne	18,27	10,19	33,41	13,79	18,05
Kapitał własny	77,00	75,16	86,85	69,65	77,99
Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	23,00	24,84	13,15	30,35	22,01
Zobowiązania długoterminowe	8,80	6,85	2,61	0,00	0,00
Zobowiązania krótkoterminowe	14,21	17,99	10,55	30,35	22,01
Zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek ogółem	8,80	6,85	8,77	5,93	0,00
Zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług	0,68	4,94	1,18	2,38	0,61

Źródło: badania własne.

Tabela 5. Wybrane elementy bilansu majątkowego obiektu badań B, udziały w sumie bilansowej, %
Table 5. Selected elements of the balance sheet in farm B, shares in the balance sum, %

Pozycja bilansu	2002	2002	2003	2004	2005
	BO	BZ	BZ	BZ	BZ
Aktywa trwałe	11,03	6,09	6,29	5,42	6,49
Rzeczowe aktywa trwałe	10,97	6,09	6,29	5,42	6,49
Budynki i budowle	0,08	0,06	0,06	0,06	0,07
Urządzenia techniczne i maszyny	4,61	3,26	4,71	4,16	4,86
Środki transportu	6,20	2,73	1,50	1,20	1,56
Aktywa obrotowe	88,97	93,91	93,71	94,58	93,51
Zapasy	9,38	17,18	13,55	42,49	30,70
Materiały	4,34	15,34	6,56	12,18	13,92
Produkty gotowe	5,04	1,85	7,00	30,31	16,78
Należności krótkoterminowe	38,15	37,63	31,60	23,07	23,74
Środki pieniężne	40,94	38,88	48,30	26,83	38,84
Kapitał własny	-0,69	1,89	13,55	13,25	-14,69
Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	100,69	98,11	86,45	86,75	114,69
Zobowiązania długoterminowe	88,10	70,60	70,67	68,73	89,19
Zobowiązania krótkoterminowe	11,69	27,20	15,37	17,73	25,30
Zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek ogółem	88,10	70,60	70,67	68,73	89,19
Zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług	1,23	17,24	1,51	4,81	9,02

Źródło: badania własne.

Tabela 6. Wybrane elementy bilansu majątkowego obiektu badań C, udziały w sumie bilansowej, %
 Table 6. Selected elements of the balance sheet in farm C, shares in the balance sum, %

Pozycja bilansu	2002 BO	2002 BZ	2003 BZ	2004 BZ	2005 BZ
Aktywa trwałe	76,96	79,80	80,33	75,52	72,81
Rzeczowe aktywa trwałe	75,50	75,80	78,02	73,56	70,82
Budynki i budowle	60,17	63,53	70,93	67,08	63,81
Urządzenia techniczne i maszyny	2,13	1,27	1,29	0,96	0,80
Środki transportu	0,83	1,06	2,57	2,69	3,15
Aktywa obrotowe	23,03	20,20	19,67	24,48	27,19
Zapasy	8,21	9,72	9,96	9,09	9,23
Materiały	7,78	8,73	9,32	8,37	8,62
Produkty gotowe	0,20	0,67	0,19	0,23	0,16
Należności krótkoterminowe	8,65	8,27	7,76	13,87	10,75
Środki pieniężne	4,60	0,74	0,69	0,19	5,95
Kapitał własny	71,41	69,86	76,14	75,48	81,41
Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	28,59	30,14	23,86	24,52	18,59
Zobowiązania długoterminowe	4,79	3,59	1,90	0,94	0,00
Zobowiązania krótkoterminowe	15,13	19,71	18,76	20,84	15,66
Zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek ogółem	6,49	9,74	5,32	2,86	1,82
Zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług	8,77	5,48	7,65	15,13	10,00

Źródło: badania własne.

Rentowność sprzedaży i kapitału własnego we wszystkich trzech obiektach badań najwyższa była w roku 2003 (tabela 7, 8, 9). W gospodarstwach A i C wykazuje ona w okresie badań tendencję wzrostową, w obiekcie B uległa gwałtownemu zmniejszeniu od roku 2004. We wszystkich badanych obiektach wskaźniki płynności finansowej I i III stopnia wykazywały tendencję wzrostową, przy czym w obiekcie A i B osiągały one wartości, które powszechnie w literaturze przedmiotu są klasyfikowane jako nadpłynność we wszystkich latach badań, zaś w obiekcie C ich wartości w okresie 2002-2004 można uznać za przejaw niedopłynności, a w roku 2005 jako nadpłynność. Pomimo tej sytuacji w żadnym z badanych przedsiębiorstw nie wystąpiły problemy z terminowym realizowaniem zobowiązań finansowych. Wskaźnik obrotu należnościami wzrastał w obiektach A i C, w obiektach A i B uległ wydłużeniu wskaźnik obrotu zobowiązaniami. Wzajemne relacje wskaźnika obrotu należnościami do wskaźnika obrotu zobowiązaniami są stosunkowo korzystne w przedsiębiorstwie A i C. Wskaźniki obrotu zapasami ulegały wzrostowi w latach 2002-2004 we wszystkich obiektach badań. W roku 2005 wzrósł on również w obiekcie B, ale w pozostałych uległ zmniejszeniu. Wskaźniki ogólnego zadłużenia w okresie badań charakteryzowały się tendencją spadkową. Wyjątek stanowi tutaj obiekt B w roku 2005, kiedy

to w wyniku znacznej straty netto pokrytej przez fundusz własny zadłużenie podmiotu wzrosło ponad 100 % sumy pasywów[?]. Badane obiekty zachowały zdolność do regulacji zobowiązań odsetkowych. Pod względem sprawności działania wskaźniki kosztocłonności wykazywały tendencję malejącą w obiektach A i C. Przy czym w obiekcie C należy zwrócić uwagę na nadmiernie wysoką kosztocłonność produkcji, zaś obiekt A posiada kosztocłonność na stosunkowo dobrym poziomie [Sierpińska i Jachna 2005]. W obiekcie B jedynie w roku 2003 wskaźnik ten był na dopuszczalnym poziomie.

W obiektach B i C wskaźniki rotacji aktywów i środków trwałych wystarczają na odtworzenie majątku przedsiębiorstw ze sprzedaży, co nie ma miejsca w obiekcie A, gdzie sprzedaż a zarazem produktywność majątku podmiotu można uznać za zbyt niską. Jedynie w obiekcie B po przystąpieniu Polski do UE nie wystąpił dodatni efekt dźwigni finansowej. Mogło to być związane z silną konkurencją i specyficznym charakterem produkcji oraz realizacją sprzedaży przez ów obiekt.

Wskaźnik płynności natychmiastowej I stopnia był w obiekcie A i B około 4,5-16 krotnie wyższy niż normy zalecane przez Cwiąkałę-Małys i Nowak [1999], jedynie w obiekcie C jego minimalna wartość była mniejsza około 10-krotnie od zalecanych norm według tych autorów. Niemniej jednak obiekt badań nie utracił płynności finansowej, dzięki właściwemu zarządzaniu należnościami i zobowiązaniami. Płynność bieżąca III stopnia była wyższa w badaniach własnych ok.1,3-3,3 krotnie od wielkości zalecanych przez Cwiąkałę-Małys i Nowak [1999] oraz Sierpińską i Jachnę [2005].

Tabela 7. Wybrane elementy analizy wskaźnikowej dla obiektu badań A w latach 2002-2005
Table 7. Selected elements of indicator analysis for farm A in years 2002 through 2005

Wskaźnik	Jednostki.	Rok			
		2002	2003	2004	2005
Rentowność netto sprzedaży	%	11,82	51,19	27,79	47,53
Rentowność netto kapitału własnego	%	7,42	41,20	21,15	36,28
Rentowność netto kapitału łącznego	%	5,57	35,78	14,73	28,30
Rentowność netto majątku trwałego	%	8,27	80,11	33,51	73,04
Rentowność netto majątku obrotowego	%	17,07	64,67	26,28	46,19
Płynność natychmiastowa (I stopnia)	-	0,57	3,17	0,45	0,82
Płynność bieżąca (III stopnia)	-	1,81	5,25	2,50	2,78
Wskaźnik obrotu należnościami	dni	143,04	56,92	110,56	151,10
Wskaźnik obrotu zobowiązaniami	dni	134,41	62,48	138,87	152,03
Wskaźnik obrotu zapasami	dni	32,68	43,92	52,77	27,09
Wskaźnik ogólnego zadłużenia	%	24,84	13,15	30,35	22,01
Zadłużenie kapitałów własnych	%	33,05	15,14	43,58	28,22
Wskaźnik pokrycia zobowiązań odsetkowych	-	6,00	61,40	26,07	70,75

Wskaźnik kosztochłonności	%	89,53	49,49	72,40	62,86
Wskaźnik globalnego obrotu aktywami	%	43,31	80,16	54,51	62,45
Wskaźnik rotacji środków trwałych	%	72,11	153,45	124,71	153,66
Wskaźnik rotacji majątku obrotowego	%	119,11	175,60	97,91	106,24
Badanie dźwigni finansowej RKW/RKŁ	-	1,16	1,14	1,39	1,28

Źródło: badania własne.

Wskaźniki rotacji aktywów i środków trwałych w obiektach B i C posiadają wartości przekraczające normy zalecane przez [Sierpińską i Jachnę 2005]. Wskaźniki rotacji środków trwałych znacząco uzależnione są od ich udziału w sumie bilansowej – przy ich niskim udziale osiągają bowiem znaczące wartości (tak jak w podmiocie B).

Tabela 8. Wybrane elementy analizy wskaźnikowej dla obiektu badań B w latach 2002-2005

Table 8. Selected elements of indicator analysis for farm B in years 2002 through 2005

Wskaźnik	Jednostki.	Rok			
		2002	2003	2004	2005
Rentowność netto sprzedaży	%	4,72	9,49	0,45	-28,46
Rentowność netto kapitału własnego	%	274,58	85,81	3,53	213,29
Rentowność netto kapitału łącznego	%	5,19	11,63	0,47	-31,33
Rentowność netto majątku trwałego	%	85,28	184,96	8,61	-482,48
Rentowność netto majątku obrotowego	%	5,53	12,41	0,49	-33,51
Płynność natychmiastowa (I stopnia)	-	1,41	3,06	1,49	1,54
Płynność bieżąca (III stopnia)	-	3,41	5,94	5,25	3,70
Wskaźnik obrotu należnościami	dni	113,13	105,37	97,37	93,26
Wskaźnik obrotu zobowiązaniami	dni	61,52	66,13	60,11	80,22
Wskaźnik obrotu zapasami	dni	40,98	46,81	99,41	142,27
Wskaźnik ogólnego zadłużenia	%	97,79	86,04	86,47	114,48
Zadłużenie kapitałów własnych	%	5172,20	634,78	652,78	-779,29
Wskaźnik pokrycia zobowiązań odsetkowych	-	7,29	306,90	1,55	-51,36
Wskaźnik kosztochłonności	%	101,76	98,06	132,53	144,40
Wskaźnik globalnego obrotu aktywami	%	122,15	120,11	102,57	95,85
Wskaźnik rotacji środków trwałych	%	1480,82	1941,57	1750,51	1627,24
Wskaźnik rotacji majątku obrotowego	%	133,22	128,03	108,95	89,73
Badanie dźwigni finansowej RKW/RKŁ	-	92,69	5,00	0,47	-6,81

Źródło: badania własne.

Tabela 9. Wybrane elementy analizy wskaźnikowej dla obiektu badań C w latach 2002-2005

Table 9. Selected elements of indicator analysis for farm C in years 2002 through 2005

Wskaźnik	Jednostki.	Rok			
		2002	2003	2004	2005
Rentowność netto sprzedaży	%	0,25	1,53	0,45	0,63
Rentowność netto kapitału własnego	%	0,46	2,73	0,82	1,17
Rentowność netto kapitału łącznego	%	0,32	2,08	0,62	0,95
Rentowność netto majątku trwałego	%	0,40	2,58	0,82	1,31
Rentowność netto majątku obrotowego	%	1,59	10,55	2,52	3,50
Płynność natychmiastowa (I stopnia)	-	0,04	0,04	0,01	0,38
Płynność bieżąca (III stopnia)	-	1,02	1,05	1,17	4,57
Wskaźnik obrotu należnościami	dni	23,76	22,22	28,80	30,68
Wskaźnik obrotu zobowiązaniami	dni	49,15	53,31	52,62	45,61
Wskaźnik obrotu zapasami	dni	25,26	27,25	25,30	22,74
Wskaźnik ogólnego zadłużenia	%	23,31	20,66	21,78	15,66
Zadłużenie kapitałów własnych	%	33,36	27,14	28,85	19,24
Wskaźnik pokrycia zobowiązań odsetkowych	-	1,94	9,38	4,88	7,18
Wskaźnik kosztochłonności	%	101,30	99,71	105,82	99,14
Wskaźnik globalnego obrotu aktywami	%	129,87	131,78	137,40	147,02
Wskaźnik rotacji środków trwałych	%	171,66	171,42	176,37	205,78
Wskaźnik rotacji majątku obrotowego	%	624,06	660,76	621,82	570,06
Badanie dźwigni finansowej RKW/RKŁ	-	-0,67	1,08	1,58	1,30

Źródło: badania własne.

Wnioski

Bardzo trudny ekonomiczny stan obiektu badań B, prowadzącego gospodarkę rybacką głównie na terenie rezerwatów przyrody, wywołany znacznymi stratami w produkcji spowodowanymi czynnikami chorobowymi, uniemożliwia wyciągnięcie w pełni wiarygodnych i rzetelnych wniosków na temat jego sytuacji po wejściu Polski do UE. Należy w tym miejscu podkreślić, że zdolność do konkurencyjności przez ten zakład jest bardzo zawężona w wyniku znaczących ograniczeń w intensywności ponoszonych nakładów materiałowych, w związku z produkcją ryb na terenie rezerwatu przyrody.

Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski.

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej w gospodarstwie rolniczo-sadowniczym i przedsiębiorstwie ogrodniczym dodatni efekt dźwigni finansowej utrzymywał tendencję wzrostową, co pośrednio świadczy o poprawiającej się ogólnej sytuacji ekonomicznej tych podmiotów. Występowanie ujemnego efektu dźwigni finansowej w zakładzie rybackim od roku 2004 ma miejsce w warunkach drastycznego spadku sprzedaży produktów gotowych w stosunku do pozostałych sezonów zbytu.

W podmiotach rolniczo-sadowniczym i rybackim odnotowano od roku 2004 znaczący przyrost zapasów produktów gotowych, w przedsiębiorstwie ogrodniczym poziom zapasów produktów pozostał na stosunkowo zbliżonym do poprzedniego poziomie (jego produkty nie nadają się do dłuższego przechowywania). Rosnąca tendencja wartości wskaźników rentowności dla przedsiębiorstw rolniczo-sadowniczego i ogrodniczego jest wywołana wzrostem uzyskiwanych cen ich produktów, przy wzrastających lub zbliżonych ich zapasach. Dla gospodarstwa rolniczo-sadowniczego wzrost cen produktów był znaczący, dla podmiotu ogrodniczego niewielki.

Przedsiębiorstwo rolniczo-sadownicze cechowało zjawisko nadpłynności finansowej, które po 2003 zostało częściowo ograniczone. Związane to było z utrzymywaniem w gospodarstwie większej ilości środków finansowych ze względu na długi okres cyklu inkasa należności. Wynikający ze wskaźników brak płynności finansowej w przedsiębiorstwie ogrodniczym do roku 2004 niwelowany był poprzez szybki cykl inkasa należności. W wyniku znaczącego ograniczenia zobowiązań krótkoterminowych w podmiocie tym w roku 2005 doszło do zjawiska nadpłynności. Nadpłynność finansowa zakładu rybackiego była spowodowana nikłym udziałem aktywów trwałych w sumie bilansowej środków obrotowych.

Jedynie w zakładzie rybackim po wstąpieniu Polski do UE udało się skrócić cykl inkasa należności. W pozostałych dwóch podmiotach uległ on wydłużeniu. Pomimo tego jednostkom tym udało się utrzymać właściwą relację pomiędzy wskaźnikami inkasa należności i obrotu zobowiązaniami. Relacja ta dla zakładu rybackiego była wysoce niekorzystna.

Wskaźnik ogólnego zadłużenia w przedsiębiorstwie rolniczo-sadowniczym i w ogrodniczym w latach 2004-2005 charakteryzował się tendencją spadkową, co w połączeniu z występującym dodatnim efektem dźwigni finansowej i pogarszającą się relacją obrotu należności do obrotu zobowiązań świadczy o ograniczeniu w kredytowaniu działalności tych podmiotów.

Występowanie w przedsiębiorstwie rybackim i ogrodniczym niekorzystnych wartości wskaźników kosztochłonności świadczy o konieczności poszukiwań dalszych źródeł oszczędności w tych podmiotach.

Literatura

- Ćwiąkała – Małys A, Nowak W. (1999): Analiza sytuacji finansowej przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, ss. 52-76. i 88-89
- Dudycz T., Wrzosek S. (2003): Analiza finansowa. Problemy metodyczne w ujęciu praktycznym. Akademia Ekonomiczna, Wrocław, ss. 52-69, 107-114, 129-150.

- Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 17 października 2005 r. w sprawie średniej ceny skupu żyta za okres pierwszych trzech kwartałów 2005 r. (2005). GUS. Tryb dostępu: <http://www.abc.com.pl/serwis/mp/2005/0867.htm>.
- Kopeć B. (1983): Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych. Akademia Rolnicza, Wrocław ss. 210-252.
- Rachunkowość zarządcza przedsiębiorstw. Rachunek kosztów. (2003). Red. Danuta Sołtys. Akademia Ekonomiczna, Wrocław, ss. 149.
- Rocznik statystyczny 2004. (2005), GUS, Warszawa, s. 438.
- Sierpińska M., Jachna T. (2005): Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. PWN, Warszawa, ss. 144-213.

Abstract. The aim of this work is to estimate the situation of selected farms before and after Polish accession to the EU using elements of indicator analysis. The research was executed in a fruit-growing farm, in a fish farm using sustainable production techniques (in a nature reserve area), and in a horticultural enterprise with production in greenhouses. After Polish accession to the European Union a growth of stock of ready products was observed in the fruit-growing farm and the fish farm, as well as a growth of profitability and reduction of external financing in the fruit-growing farm and the horticultural farm despite the beneficial effects of financial leverage.

Key words: production, horticulture, agriculture, fruit-growing, fishing, economics of horticulture, economics of agriculture, economics of fishing, indicator analysis, nature reserve